

Blažek, Václav

Indoevropský rok (II)

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. A, Řada jazykovědná. 2007, vol. 56, iss. A55, pp. [65]-82

ISBN 978-80-210-4335-0

ISSN 0231-7567

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/100967>

Access Date: 19. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

VÁCLAV BLAŽEK

INDOEVROPSKÝ ROK (II)

Indoevropané se za více než 6000 let vývoje svých jazyků rozšířili na rozsáhlém území s odlišným klimatem, vegetací i rozdílnou délkou dne a noci v závislosti na ročním období a samozřejmě zeměpisné šířce, i když budeme brát v úvahu jejich sídla před dobou velkých zeměpisných objevů. Chceme-li se dobrat nejstaršího dělení roku do ročních období, je třeba nejprve analyzovat a poté rekonstruovat terminologii ročních období v jednotlivých dceřiných prajazycích. V předkládané studii byl analyzován lexikální materiál podle následujícího klíče: 1. rok; 2. část roku či časový interval obecně; 3. časové adverbium; 4. zima; 5. jaro; 6. léto; 7. podzim; 8. dítě, mládě či obecně jakékoliv zvíře, jehož jméno je motivováno ročním obdobím či délkou roku; 9. rostlina, jejíž jméno je motivováno ročním obdobím či délkou roku.

Materiál představený v první části stati může být sumarizován v následující tabulce 1 (formy bez hvězdičky představují pozdně indoevropské, tzv. ‘Brugmannovské’ stadium; hvězdička signalizuje ranou fázi, které odpovídá rekonstrukce laryngál):

Tabulka 1: Indoevropské jazyky – shrnutí

význam /větev	*rok	*mládě (**roční)	*sezónní rostlina	*období roku	*časové adv.	*zima	*jaro	*léto	*podzim
iá.	<i>uetso- ǵ^heiṃno-</i>	<i>uē/ōtelā uetso- peri- -iē/ōr-in-ī</i>			<i>per-ut</i>	<i>ǵ^heiṃ-en ǵ^heiṃ-ontó- ǵ^himo-/-ā</i>	<i>ues-ontó- ki-k_lHo-</i>	<i>*sem-eH- g^hrī-smi- (e)ni- -d^hōg^ho-</i>	<i>kel-ed-</i>
ír.	<i>iē/ōr? kel-ed-</i>	<i>uetso-</i>			<i>per-uti</i>	<i>ǵ^himo- ǵ^heiṃno-</i>	<i>ues-or(t)/-r-</i>	<i>se/omH- (-īno-)</i>	<i>poti- ǵ^hiom-</i>
anat.	<i>uet-/ utso-</i>	<i>sm₂-uētes-</i>	<i>ue/osH₂- -r/-Vn-</i>	<i>iēro-</i>		<i>d. ǵ^him-ei l. ǵ^h(i)iem-i ǵ^heiṃ-ont-</i>	<i>*H₂ṃmes-Ho-(nt-)</i>		<i>⁽ⁿ⁾séno-</i>
arm.	<i>smHo-</i>				<i>per-uti</i>	<i>ǵ^himer-ṃt-</i>	<i>ues₂-ontó-</i>	<i>sm₂[H]₂- -ṃt-V</i>	<i>os₂o-ntó-</i>
ř.	<i>uet-os, g. -esos</i>	<i>uetelo- ǵ^him₂i₂</i>		<i>iōro-/-ā</i>	<i>per-uti kiā- uetes</i>	<i>ǵ^heiṃ(ō)n ǵ^heiṃ-ontó- ǵ^himo-</i>	<i>ues₂</i>	<i>g^her-os</i>	<i>opi-os₂-</i>

význam /větev	*rok	*mládě (**roční)	*sezónní rostlina	*období roku	*časové adv.	*zima	*jaro	*léto	*podzim
alb.	<i>uet-</i>	<i>uetēs(o)-</i>			<i>k̑iej-uet^o</i>	<i>ġ^him-en-</i>			<i>uel-st-</i>
ital.	<i>īōr(o)- a[t]no-</i>	<i>uetlo-</i>			<i>ġ^ho-īōr- -ino-</i>	<i>ġ^h(i)iem- ġ^himo-</i>	<i>uesr-</i>	<i>aīd^h-tāt-</i>	<i>au-īm̄n- H_o-</i>
gal.				<i>ġ^ho-uti- am-m̄</i>		<i>ġ^hiem-</i>	<i>uesont-ā</i>	<i>s̄m̄Hero-</i>	
britt.	<i>ġ^h/b^hleīdō(n) ġ^h/b^hleīd̄n-ī</i>	<i>uetsjo-/-ā</i>		<i>am-es- -tero-/-ā</i>		<i>ġ^hiem-</i>	<i>uesnt-ejno-</i>	<i>s̄m̄Ho-</i>	<i>kintu- -ġ^hiem-</i>
goidel.	<i>ġ^h/ b^hleīd̄n-ī</i>	<i>uetsi-</i>	<i>esorn-īā</i>	<i>am-m̄ am-es- -ter-ā</i>	<i>per-utim</i>	<i>ġ^hiem-</i>	<i>[u]es̄-āko-</i>	<i>s̄m̄Ho-</i>	<i>upo- ġ^hiem- -rōt-</i>
germ.	<i>īēr- atno-</i>	<i>uetru- ġ^himrī- oīno- -ġ^himo-</i>	<i>amos'-</i>	<i>ġ^hīō(m)</i>	<i>per-uti</i>	<i>uend-r-</i>	<i>uesr-ā lēt- (d)long^ho- -deīno-</i>	<i>s̄m̄Hero-</i>	<i>osoni- korpisto-</i>
balt.	<i>mēto-</i>	<i>īēro-</i>	<i>?īōr-ījā</i>			<i>ġ^heīm(n)ā</i>	<i>po-uoseri-</i>	<i>uoser-ā d^hog^{wh}o-</i>	<i>osoni- rud^h-ōr/en-</i>
sl.	<i>ġ^hod^ho- roko-</i>	<i>īē/ōr-ent-</i>	<i>īē/ōr-inā</i>			<i>ġ^heīm(n)ā</i>	<i>uesn-ā īē/ōro-</i>	<i>lēto-</i>	<i>e/oseni-</i>
toch.	<i>(e)pi-k^h!</i>	<i>uōt-u[o?]</i>	<i>uesōro-</i>		<i>(e)mi- -īēr-uō- dnes</i>	<i>ġ^him(e)rā</i>	<i>en-uesōr</i>	<i>semēn</i>	<i>epi-(V)s[n]- -onto-</i>

Diskuse rekonstrukcí a etymologií

Z předložené tabulky je zřejmé, které termíny jsou nejrozšířenější. Pokusme se nyní zvážit jejich vnitřní etymologie, existují-li, popřípadě posoudit hypotetické paralely v jiných jazykových rodinách.

**uet-(es-)* „rok“, též ve významu „starý“: sogd. *wṭšnyy /wat[u]šanē/*; lat. *vetus*, gen. *veteris* id., srov. *vetustus* id. < *uetostos; stlit. *vetušas* id.; stsl. *vetъxъ* id. (Pokorny 1959, 1175). Illič-Svityč (1965, 337) našel nejbližší příbuzné v berb. *ā-watāy, pl. *ī-wutyān „rok“ (Prasse 1974, 226–27) > ghat *a-watay*, ahaggar *a-wētay*, awlemidden *a-wātāy*, ayr *wātay* id.; srov. též mzábí *t-ūt* „věk“. Takács (1999, 227) ještě přidal egypt. (Texty pyramid) *wṭj* být starý“, *wṭ.w(.tj)* „starší syn“ (Erman & Grapow I, 377). Dále snad alt. **ōt'è* „(být) starý“ > tk. **ōtū-* | mong. **ōte-* | tg. **ut-* id. | stjap. *otono* „dospělý“ (Starostin, Dybo & Mudrak 2003, 1067–68).

**seno-* „rok“, častěji „starý“: sti. *sána-*; av. *hana-* „starý“; arm. *hin* id.; lat. *senex*, gen. *senis*, komp. *senior* „starý“, *senectūs* „stáří“, *senātus* „senát“ = osk. gen. *senateis*; stír. *sen* „starý“, stvelš., korn., bret. *hen* id., komp. stír. *siniu*, velš. *hyn*; gót. *sineigis* ‘πρεσβύτης’, tj. „starý“, superl. *sinista*, stsev. *sini* „loňská tráva“, alaman. *seni-scalcus* ‘famulorum senior’ (Leges Alamanorum), germ. > prov. *sene-scal*, fr. *séné-chal*, it. *sini-scalco* (Lehmann 1986, 304–05); lit. *sēnas* „starý“, *sēnis* „stařec“, *senỹstė* „věk, stáří“, lot. *sens* „starý“ (Pokorny 1959, 907–08). Platí-li, že slovo ***H₁ós(H)-r* / **H₁és(H)-n^o* „podzim“ je derivátem slova

* $H_1esH_2r/-n^o$ „krev“ ve smyslu „období krvavé, tj. rudé barvy listí“, nelze tutéž etymologii aplikovat i pro het. *zena-* „podzim“ pro neslučitelnost s het. *eshar* „krev“. Zůstává tudíž jediná přijatelná etymologie slova *zena-*, a to ta, která vychází z ie. **sen(o)-*, jehož primární význam byl nejspíše „rok“. Oettingerovo vysvětlení iniciálního *z-* z prenazalizace může být modifikováno v tom smyslu, že hypotetická praforma **sen(a)-* odráží komplex *(*e*)*n sen(o)-* odpovídající toh. *A yusār* „jaro“ < *en uesōr.

Vnější srovnání nás přivádí k semit. **šan-(at-)* „rok“ > akkad. *šattu*, pl. *šanāti*, ugar. *šnt*, hebr. *šānā*, aram. *šānā*, arab. *sanat*, sabej. *sn*, mehri *sānēt / sānāyn* (Møller 1909, 123–24: ie. + semit.). Dolgopolskij (1974, 167) přidal egypt. (Stř. říše) *snf* „minulý rok, loni“, kopt. *snūf* id., které interpretuje jako *sn-f* „onoho roku“, a (Nová říše) *snhj.t* „stáří, věk“ (Erman & Grapow IV, 162; 169). Později Dolgopolsky (1990, 215) ještě doplnil čadské označení „roku“: (záp.) *ngamo sání*; severní bauči *wašin > warji *wásənná*, kariya *wásən*, siri *wásəniwá*, mburku *wásən*, jimbin *wásùn*, diri *ášin* | (centr.) *tera soní*, pidlimdi *sōna* id. Další příbuzenstvo je možno hledat v ugrofinském **soŋ(k)z* „(být) starý“ > mari *šoŋyo & soŋyo* „starý; stáří, věk“, maď. *agg* „stáří; velmi starý“, *avul* „stát se starým“, ?*ó* „starý“ (UEW 448) a drávidském **cēn-* „starý“ > gondi *sēnāl* „stařec“, *sēnō* „stařena“, kui *senda* „prvorozený, nejstarší“ (DEDR #2808).

**īēr(o)-/*īōr(o)-* „rok / měsíc / jaro“ < ***H₁óH₁r/*H₁éH₁n^o* (Schindler 1975, 5). Jediný doklad ve prospěch *n*-kmene v heteroklitickém *r/n*-paradigmatu představuje av. gen. sg. *yā*, jehož další projekce do řetězce praforem *īāh < *īāNh < *īaH-ans (Hoffmann & Forssman 1996, 153, §108.2) nemá analogii. Rekonstrukce ie. praformy vychází z populární etymologie, která předpokládá původ ve slovesu **ei-* : **īə-* (Pokorny 1959, 296) = ***H₁ei-* (LIV 232–33). Pro ni však chybí bezpečné typologické paralely i slovtvorné argumenty. Zcela mimo je Szemerényi (1950a, 174), který se v rozporu se známými hláskovými zákony pokusil vyjít z domnělé praformy **iesro-* od kořene **īes-* „vřít, kypět“. Ani etymologie vycházející z **ai̯-/ *āi̯-* (tj. **H₂ei̯-*) „hrát“ (Skok I, 755–56) řešení nepřináší. Laryngalistické východisko **H₂īōr^o* by v ř. znamenalo očekávat podobu *aōra. Pokud bychom vyšli z praformy **H₁īēr(o)-/*H₁īōr(o)-*, nabízí se pozoruhodná korespondence v semitských jazycích: **ʔayyar-* „měsíc ±květen“ > akkad. *ayyarum* „druhý měsíc babylónského kalendáře“ = „květen“, srov. *ayyaru(m)*, *iyarum* „květina, růžice“ (von Soden I, 24–25); postbibl. hebr., judeo-palestin. aram. *ʔiyyar* „druhý měsíc židovského roku“ (Klein 1987, 25), nabatej. *ʔyr*, mand. *ayar*, arab. *ʔayyār* „květen“ (Cohen 1970, 18). Afroasijské stáří potvrzuje berberské **Hay(y)ūr* „měsíc“ > sus *ayyur*, senhadja *ayur* (Renisio) „Měsíc“, šilha *ayur* (Stumme) „měsíc“ (těleso i doba), kabyl (Dallet) *aggur* „měsíc“ (těleso i doba), nefusi (Beguinot) *uyér* „nový Měsíc“; ghadames *uyar* „Měsíc určující dobu jednoho měsíce“ (Motylinski); taitoq (Masqueray) *eior* „Měsíc“, awlemidden *āyyor* (Alojaly), ahaggar *ēyōr* id. (Prasse 1974, 212–13); možná též egyptské 3.*t* (Stř. Říše), 3.*t* (Nová Říše) „čas“ < **y/ʔa3.at* < **y/ʔar.at* (Erman & Grapow I, 1–2).

***H₂em-(es-)* „jaro-léto / čas“ – nadějná anatolsko-keltská izoglossa s možným rozšířením o germánské označení letní odrůdy pšenice špaldy. Sémantický rozdíl

je obdobný jako mezi ř. *ōpā* a sl. **jaro*. Srov. dále semit. „rok“: arab. *Ām*, pl. *ʔa^cwām*, sabej. *ᶜwm*, jibbali *ᶜónút*, soqotri *ᶜénoh*, geez *ᶜām*, amhara *amat* (Leslau 1938, 303) || ural. **oma* > nor.lap. *oames* „starý“ | md. *umok* „před časem“ | mari *ümašte* „loni“ || mator. *ig-omo* „ráno“ (UEW 337).

*ḡ^heim- / **ḡ^hiem-* „zima“, též s deriváty ve významu „sníh“, nemá uspokojivou ie. etymologii. Nejisté je už, zda slovo pokládat za tzv. *m*-kmen (Beekes 1995, 178 rekonstruuje minimální paradigma nom. **ḡ^héi-ōm*, gen. **ḡ^hi-m-ós*, ak. **ḡ^hi-ém-m*). Nepříliš přesvědčivá jsou i vnější srovnání. Ze semit. jazyků připadá v úvahu geez *gime*, *gum* „oblak, mlha, vlhkost“, tigre *gim* „mlha, mrak“, tigrina *gime*, *gāmā* id., amhara *gum* „mlha“ (Leslau 1987, 193), která implikují semit. **gaym-*. Paralely v dalších semitských jazycích se však liší v iniciále: arab. *ḡaym* „mrak“, syr. *ᶜaymā* „mlha, mrak“ (Leslau, l.c.). Etiosemitské **g-* a arabské *ḡ-* spolu s aramejským *ᶜ-* nejsou regulérně slučitelné. Hláskově bezproblémová je hypotetická paralela z tunguzských jazyků: oročské *giama* „severozápadní vítr“ (TMS 147), avšak její osamocení v kontextu ostatních tunguzských či šířeji altajských jazyků už problém představuje. Sémanticky blízké by bylo ural. **kumə* > udm. *kim* „padlý sníh“ | madř. *hó*, ak. *havat* „sníh“ || sm.: něn. *ᶜawʔ* „tenký tvrdý sníh ležící na měkkém sněhu“, kamas. *kamo* „sněhový povlak“ (UEW 204); nejistá je však korespondence ural. **-u-* ~ ie. *i-*-diftong. Pokud bychom oddělili *-m-*, jako nadějná paralela by se nabízel samojed. **ke* „zima“ (Helimski 1997, 283) > kamasin. *khā*, *k'e* id., koibal. *koa* (Joki 1952, 175), mator. *kúo* ‘hiems’, taigi *kúgu*, karagas. *gòhu* /*ku-hu*/ < **ke* „zima“ + **pua* „rok“ (Helimski, l.c.). Srovnání je nesporně sémanticky, přijatelné po stránce fonetické, přesto nejisté pro izolovanost samojedské paralely.

*ues-r / **ues-n* „jaro“ dovoluje více etymologií. Následující kořeny mají nabízet řešení:

(i) **H₂ues-* „svítat“, tedy **H₂ués-r* „jaro“ = „úsvit roku“ (Kuryłowicz 1927, 101; Pokorny 1959, 86, 1174; Peters 1980, 61). Počáteční sekvence **H₂ue-* by se však měla zachovat v podobě *h(u)w(e/i)* v hetitštině (*hwes-/huis-* „žít“ < **H₂ues-*; *huwant-* „vítr“ < **H₂ueH₁nt-*) a **a(u)e* v řečtině (ἄ(φ)ησι „vane“ < **H₂uéH₁-ti*), jak namítají Bjorvand & Lindeman (2000, 1079). Tomu však ř. ἔαρ „jaro“, Hes. γέαρ · ἔαρ neodpovídá.

(ii) **ues-* „tráva“, tedy „jaro“ = „doba nástupu vegetace“. Slovo pro „trávu“ či jiný druh vegetace je zachováno v het. *wesi-* „pastvina“; střir. *fēr*, ir. *féar* „tráva, čerstvá pastva“, velš. *gwair*, pl. *gweiriau* „seno“, stkorn. *guer* id.; sthn. *wisa*, něm. *Wiese* „louka“; toch. A **wäsri*, pl. *wsäryās(yo)* „tráva“ (Schneider 1940, 202; Mann 1984–87, 1526); srov. též av. *zarəmaia-* „jaro“, primárně snad „zelen“ (Schrader & Nehring I, 530). Typologické paralely hovoří ve prospěch právě této možnosti. Nejpresvědčivějším příkladem je semit. **datiʔ-* „jaro; tráva“

*sem-eH₂ / **sm-H₂(o-)* „léto“ může být etymologizováno buď jako „půlrok“ (viz Fraenkel 1958, 348, který připomíná možnou souvislost se stí. *sāmi-*, ř. ἡμι-, lat. *sēmi-*, stsas., sthn. *sāmi* „půl“) nebo jako slovo zděděné ještě z hlubší minulosti, jak nasvědčují vnější paralely: egypt. *šmw* (Stará říše) /*šammāyat*/ „léto“, od Střední říše též „sklizeň“ > kopt. *šōm* „léto, sklizeň“ (Erman & Grapow IV, 480; Vycichl

1983, 263–64). Další přibuzenstvo je možno hledat snad v semit. *šámaš- „slunce“ > akkad. šamšu, ebl. sí-piš, ugar. špš, fén. šmš, hebr. šemeš, aram. šimš-, arab. šams, sabej. šms aj. (del Olmo Lete & San Martín 2003, 836–37).

** $H_1\acute{o}s(H)-r$ / * $H_1\acute{e}s(H)-n^o$ „podzim“ (Schindler 1975, 3, 5: ** $H_1\acute{o}s-r$ / * $H_1\acute{e}s-n^o$) nemá uspokojivou ie. etymologii. Vzhledem k východobaltské inovaci * $rud^h\bar{o}(r)$, -en^o > lit. ruduō, lot. rudens „podzim“, srov. lit. rudens mėnuo „září“ = lot. rudens mėnesis id. – vše od adj. v lit. rūdas „(červeně)hnědý, tmavožlutý“, lot. ruds „červenavý, červenohnědý“ (Fraenkel 1958, 349; 1962–65, 745), je legitimní uvažovat o podobné sémantické motivaci i v případě původního termínu. A proto je žádoucí rehabilitovat pozapomenutou úvahu Mikuckého (1855, 48, 413; viz též Valčáková, ESJS 5, 283) o etymologické souvislosti slov „podzim“ a „krev“ jako symbolu barvy listů pokročilého podzimu. Nabízí se zde ie. heteroklitikon * $H_1\acute{e}sH_2-r$: * $H_1(e)sH_2-n^o$ > het. eshar, pozd. též ishar a essar „krev“, gen. eshanas, palaj. eshur id. (Tischler 2001, 33), kluv. ashanuwant- „krvavý“, hluv. asharmi- id.; sti. ásrk, gen. asnás „krev“; ?střpers. *ār < *ahr^o (Gershevitz; EWAI I, 149); arm. ariwn id. (< *ehar^o < * $H_1\acute{e}sH-r$ - se zakončením na *-iion- nebo pod vlivem synonyma *kreuHnt-, viz Olsen 1999, 490–91); ř. poet. ἔαρ, Hes. ἦαρ id., stlat. aser, assyr, vedle lat. sanguis, lot. asins, pl. asinis; toch. A ysār, B yasar id. (Pokorný 1959, 343). „Krev“ jako nejpřirozenější příklad „červené“ barvy posloužila mj. k označení „železa“ v keltských jazycích: stir. iarnn, gal. isarno- < kelt. *isarno- < *ēs^or-no- (W. Cowgill 1986, 68, pozn. 10; de Bernardo Stempel 1999, 136, 238–39). V rekonstrukci ie. praformy označení podzimu stačí jen doplnit kořenovou laryngálu * H_2 : ** $H_1\acute{o}sH_2-r$ / * $H_1\acute{e}sH_2-n^o$, aby soulad s etymonem „krev“ byl úplný. Je zřejmé, že „krvavá“ etymologie ie. termínu „podzim“ vyrazuje het. zena- „podzim“ z okruhu případných kontinuantů.

Z předkládaného etymologického rozboru vyplývá, že indoevropský prajazyk používal nejméně dvě slova označující „rok“, * $uet-(es-)$ a * $sen(o)-$. Obě mohla v některých ie. větvích vyjadřovat též význam „starý“, ale zřejmě pouze první se stalo i zdrojem pro pojmenování zvířat a rostlin. Ani jedno z nich nemá vnitřní ie. etymologii, zato vnější paralely bezpečně dokumentují nostratické dědictví. Třetí etymon vztahující se k témuž sémantickému poli, * $H_1\acute{i}ēr(o)-$ /* $H_1\acute{i}ōr(o)-$, je spíše také nostratického stáří než derivátem ie. slovesa * $H_1\acute{e}i-$ „jít“. Jeho primární význam pravděpodobně vyjadřoval kratší časový interval než „rok“, snad „roční období“ nebo „měsíc“, jak dokumentují anatolské jazyky. Totéž lze předpokládat o etymonu * $H_2em-(es-)$, včetně vnějších paralel. Mezi označeními vlastních ročních období se rýsuje základní opozice * $ǵ^hejm-/ǵ^h\acute{i}em-$ „zima“ : * $sem-eH-/sm-H-$ „léto“. Pro „zimu“ vnitřní ie. etymologie zcela chybí, v případě „léta“ připadá v úvahu souvislost s ie. * $sēmi-$ „půl“, tedy „léto“ = „[teplá] polovina roku“. Avšak vnější paralely spíše naznačují, že jak „léto“, tak patrně i „zima“ představují staré nostratické dědictví. Pro zbývající dvě roční období, * $ues-r/-n^o$ „jaro“ a * $H_1\acute{o}sH_2-r$ / * $H_1\acute{e}sH_2-n^o$ „podzim“, se nabízejí vnitřní ie. etymologie, obě související s vegetačním cyklem: „jaro“ = „období, kdy raší nová tráva“, „podzim“ = „období, kdy červená listí“. Hypotetické paralely v het. ^{GIŠ}u/wessar,-n^o „druh stromu“ a issarasila-, esarasila- „rostlina (rákos?)“, tento závěr jen podporují.

Apendix

Pro typologické srovnání je užitečné posoudit odpovídající termíny v dalších jazykových rodinách mírného pásu severní Euroasie. Nejprve jazyky sino-kavkazské, které se nezdá, staly substrátem jazyků nostratických:

Tabulka 2: Baskický jazyk (Löpelmann 1968)

rok	<i>urt(h)a</i>	(1345–46)
zima	<i>negu</i>	< rom.; srov. lat. <i>ninguere</i> sněžit (906–07)
jaro	<i>udaberri</i> = nové léto	<i>berri</i> nový, čerstvý (191–92)
léto	<i>uda</i>	srov. sumer. <i>ud</i> „slunce, den, světlo, čas, počasí“ (1320)
podzim	<i>udazken</i> = končící léto	<i>azken</i> poslední; konec, <i>azkendu</i> končit (111)

Tabulka 3: Severokavkazské jazyky

**	*nach.	*av.-and.	*tsez.	lak.	*darg.	*lezg.	khin.	*abch.-ad.	NCED
<i>šwänř</i>		<i>rišin</i> rok		<i>šin</i> rok		<i>ssän</i> rok		<i>š^wA</i> rok	975-76
<i>swērho</i>	<i>šo/šari</i> rok <i>šir-</i> starý	<i>-asara</i> starý			<i>duss</i> rok	<i>jissa-</i> rok	<i>üs</i> rok	<i>ž^wə</i> rok	968
<i>šwäjV</i>	<i>štā-χku</i> loni	<i>ssaa-</i> loni				<i>š^wal-[ss]</i> loni			975
<i>HšwīnV</i>	<i>ʔaxkV</i> léto	<i>ššinV</i> zima	<i>šš</i> rok	<i>ķ^wi</i> zima	<i>γa(ni)</i> zima		<i>ķina-ž</i> zima	<i>š^wə</i> zima	591
<i>fiwijVmpū</i>		<i>ri-ʔibu</i> jaro	<i>ʔeme</i> jaro	<i>ʔin-t</i> jaro	<i>hijab</i> jaro			<i>p^wV</i> jaro	537
<i>GHōlnV</i>		<i>q̄q̄inu</i> léto				<i>qq̄lol</i> léto	<i>q̄ula</i> déšť		458
<i>ʔχōmV</i>		<i>HixχV</i> jaro				<i>χomV-</i> podzim	<i>mix</i> léto		235
<i>čōjwilīV</i>	<i>štābV/b²ast</i> podzim/jaro	<i>ccibirV</i> podzim/zima	<i>ssībə(rV)</i> podzim	<i>ssu-t</i> podzim		<i>cowīl</i> jaro/ podzim	<i>cuwa-ž</i> podzim	<i>ččə/žə</i> podzim/ zima	327

Zkratky: abch. abcházský, ad. adygejský, and. andijský, av. avarský, dard. darginský, khin. khinalug, lak. lakský, lezg. lezgingický, nach. nachský, tsez. tsezský.

Tabulka 4: Burušaskí (Berger 1998)

rok	<i>den</i> (118)	
rok (celý)	Yasin <i>wel</i> , Hunza, Nagir <i>yoól</i> (477)	? < íá.: sti. <i>vélā-</i> hranice, čas; aškun, kati <i>wēl</i> < dr.: <i>gadba vēle</i> denní čas
zima	<i>bái</i> (30)	
jaro	<i>garú</i> (148)	
léto	<i>šini</i> (395)	? < íá.: skt. <i>šrāvāṇikā-</i> červenec-srpen, lahnda <i>sāvaṇī</i> podzimní úroda
podzim	<i>datú</i> (116)	? < ír.: střpers. <i>dađu</i> jméno 10. měsíce zoroastrijského kalendáře

Tabulka 5: Sumerský (Hübner & Reizammer 1984)

rok	<i>mu</i>	
zima	<i>en-te-(en-)na</i>	srov. <i>en-te-na</i> „chlad, chladný“, vše od <i>ten</i> „být chladný“
jaro	<i>ú.bar</i> ₈	srov. <i>ú</i> tráva, rostlina
léto	<i>buru</i> ₁₄	také „sklizeň, čas sklizně“

Jazykové rodiny geneticky spřízněné s indoevropskými nazval H. Pedersen nostratickými:

Tabulka 6: Kartvelské jazyky (Klimov & Xalilov 2003, 280–85)

jazyky	gruzínský	megrelský	lazský	svanský	kartvelský
rok	<i>çel-i</i>	<i>çana</i>	<i>çana</i>		* <i>çel-</i>
rok				<i>zäj, zaj</i>	* <i>za-</i>
zima	<i>zamtar-i</i>	<i>zotonž-i</i>	(<i>ñiši</i> < tur.)		* <i>za-mtar-</i>
zima				<i>lintw</i>	
jaro	<i>gazapxul-i</i>	(<i>gazarxul-i</i> < gr.)		<i>lupxw</i>	* <i>px(w)-</i> teplý
jaro			<i>pukrinora</i>		
jaro				<i>zawladeγ</i>	sv. <i>ladeγ</i> den
léto	<i>zapxul-i</i>	((<i>bzarxul-i</i> < gr.)	(<i>jazi</i> < tur.)		* <i>px(w)-</i> teplý
léto				<i>zäj</i>	
léto				<i>zäladeγ</i>	sv. <i>ladeγ</i> den
podzim	<i>šemodgoma</i>				
podzim		<i>damorčil-i</i>			
podzim			<i>stveli</i>		
podzim				<i>mužγwer, °γor</i>	

Zkratky: gr. gruzínský, sv. svanský, tur. turecký.

Tabulka 7: Egyptský (Erman & Grapow 1971; Vycichl 1983)

	staroegyptský /vokalizace/	koptský	pozn.
rok	<i>rnp.t</i> (Texty pyramid) / <i>ranpi.t</i> <i>rnp.t</i> kráva = roční	<i>rompi</i>	<i>rnp.t</i> kulatý, kopt. <i>ranpi</i> kruh
přicházející rok	<i>snf</i> (pozdní)	<i>snūf</i> loni	
roční období	<i>jtrw</i> (Texty pyramid)	<i>te</i> čas	pl. <i>k tr</i> čas
zima	<i>pr.t</i> (staré) / <i>paryāwa.t</i>	<i>prō</i>	<i>pry</i> chodit, kopt. <i>peire</i> id.
léto	<i>šmw</i> (Stará říše) / <i>šammāyat</i>	<i>šōm</i> léto, sklizeň	od Střední říše též „sklizeň“

Tabulka 8: Semitské jazyky

	akkad.	abl.	ugar.	hebr.	aram.	arab.	sabej.	mehri	geez	etymologie
rok	<i>šattu, ššantu</i>	? <i>sa-dim</i>	<i>šnt</i>	<i>šānā</i>	<i>šanā</i>	<i>sanat</i>	<i>sn</i>	<i>sənēt /šanāyn</i>		* <i>šan-(at-)</i>
rok						^C <i>ām</i>	^C <i>wm</i>	jb. ^C <i>ónút</i>	^C <i>ām</i>	* ^C <i>-w-m</i>
zima	<i>šūtu</i> jižní vítr			<i>s^otāw</i>	<i>štw</i>	<i>šatwat,</i> pl. <i>šitā'</i>	<i>štw</i>	<i>šētaw</i> sq. <i>šé'te</i> sever(ní vítr)		* <i>šitaw-</i>

	akkad.	abl.	ugar.	hebr.	aram.	arab.	sabej.	mehri	geez	etymologie
zima	<i>kušsu</i>									<i>kašū(m)</i> být chladný
zima									<i>məkrām</i>	<i>kəramt</i> deště
jaro	<i>daš'um</i> <i>dīšu</i> jaro; tráva		<i>dt</i> jarní tráva	<i>deše'</i> tráva	<i>dš'</i> tráva <i>diṭ'ā</i> tráva	<i>daṭā'iy</i> déšť po horku <i>diṭē'</i> J jarní sklizeň	<i>dt'</i>	<i>dōtā'</i>		* <i>dati?</i> -
jaro						<i>rabr^c</i>		<i>rəbr^c</i>		
jaro									<i>maḏaw</i>	
léto			<i>qz</i>	<i>qáyiš</i>	<i>kyš</i> <i>qayit</i>	<i>qayz</i>	<i>qyz/š</i>	<i>qayḏ</i>		* <i>qayit</i> -
léto	<i>ummātum</i>									<i>umšu</i> horko
léto						<i>šayf</i>				
léto									<i>hagāy</i>	< kušit.?
léto									<i>mā'ərar</i>	' <i>arara</i> léto, podzim, sklizeň
podzim	<i>harpū</i> raný podzim		<i>hrpnt</i>	<i>horep</i> sklizeň = pod- zim, zima		<i>harif</i> podzim, rok	<i>hrf</i> podzim, rok	<i>xarf</i>	<i>harif</i> letos, loni	$\sqrt{h-r-p}$ být raný $\sqrt{h-r-p}$ trhat plody
podzim						<i>šorāb</i> J podzimní sklizeň	<i>šrb</i>	<i>šáyrəb</i>		

Zkratky a prameny: akkad. akkadský (von Soden 1965–81), arab. arabský (Steingass 1988), aram. aramejský, ebl. eblaitský, geez (Leslau 1986), hebr. hebrejský (Klein 1987), J jemenské dialekty, jb. jibbali, mehri (Johnstone 1987), sabej. sabejský (Biella 1982), sq. soqotri (Leslau 1938), ugar. ugaritský (del Olmo Lete & San Martín 2003).

Tabulka 9: Uralské jazyky

	*lp.	*bfí.	*md.	*mari	*perm.	mad [?] .	*obugr.	*sm.	*
rok	<i>jekē</i>	<i>ikā</i> věk	<i>iyə</i>	<i>ij</i>		<i>év</i> věk			FU <i>jikā</i> (UEW 98)
rok	<i>vōte</i> způsob	<i>vōdi</i>			<i>wə</i>	<i>ta-valy</i> loni	ch. <i>al/ (w)ul</i>		FU <i>wōdi</i> (UEW 335)
rok	<i>kōtvē</i> interval	<i>kotva</i> moment		<i>kot</i> rok					FV <i>kod'wa</i> (UEW 669)
rok								<i>poāj /</i> <i>poa</i>	(SW 127 / H 239)
zima	<i>tālvē</i>	<i>talvi</i>	<i>tāl'ə</i>	<i>telə</i>	<i>tól</i>	<i>tél, tele-</i>	<i>tš:l(əy)</i>		FU <i>tālvā</i> (UEW 516)
zima								<i>ke</i>	(H 283)
jaro	<i>kiḏe</i>		<i>kid'ə</i>						FMD <i>ke/iḏ'ə</i> (UEW 656)

	*lp.	*bfí.	*md.	*mari	*perm.	maď.	*obugr.	*sm.	*
jaro		<i>touko</i> <i>setba</i>	<i>tuvə-</i> <i>ndə</i>		<i>tu-lis</i>	<i>tavasız</i>	<i>tūγ</i>		FU <i>towkz</i> (UEW 532)
jaro								<i>nárá</i>	(SW 98)
jaro								<i>kämpə</i>	(SW 64)
jaro/ léto		<i>kevə-</i> <i>jaro</i>		<i>keŋəž</i> léto					FV <i>keŋə</i> (UEW 659)
léto	<i>kēsē</i>	<i>kesä</i>	<i>kīzə</i>						FMD <i>kesä</i> (UEW 660)
léto		<i>suvi</i>					<i>θūγ</i>	<i>təŋ(ə)</i>	U <i>suŋi</i> (UEW 451)
léto					<i>gož-em</i>				FU <i>kačz</i> teplo (UEW 114)
léto						(<i>nyár</i>)			< Tk
podzim	<i>čekće</i>	<i>süksi</i>	<i>sukśə</i>	<i>šižə</i>		<i>ősz</i>	<i>θūγəs</i>		FU <i>süksi</i> (UEW 443)
podzim					<i>ar</i> id., rok		M. <i>ormz</i> čas	<i>erö</i> (H 330) = <i>erəjəj</i> (SW 22) podzim	U <i>ara</i> (X 130, #196) = <i>ärz</i> (UEW 26)

Zkratky: bfí. baltsofinský, fmd fino-mordvinský, fu. ugrofinský, fv. finovolžský, ch. chanty, lp. laponský, m. mansi, maď. maďarský, md mordvinský, obugr. obskougrijský, perm. permský, sm. samojedský, u. uralský.

Tabulka 10: Altajské jazyky (Starostin, Dybo, Mudrak 2003; TMS; Lee 1977)

jazyky	turkické	mongolské	tunguzské	korejský	japonský
rok	* <i>jil</i>	* <i>žil</i>	~ * <i>dilača</i> slunce	~ <i>tors</i> výročí	<i>tosi</i>
rok		* <i>ɸon</i>	~ * <i>pune-</i> čas	~ <i>póm</i> jaro	
rok	~ * <i>āh</i> měsíc	~ * <i>oj</i> výročí	* <i>aŋŋa</i>		
rok				<i>nah</i>	
zima	* <i>kil'</i>	~ * <i>gil-</i> chladný			~ <i>kisaragi</i> 2. měsíc lunární- ho kalendáře
zima		* <i>ebül</i>			
zima			* <i>tögä</i>		
zima				<i>kyezər</i>	
zima	~ * <i>bud-</i> mrznout	~ * <i>budaŋ</i> mlha			<i>puyu</i>
jaro	* <i>jār</i>			~ <i>njərim</i> léto	~ <i>natu</i> léto
jaro		* <i>kabur</i>			
jaro		~ * <i>nilka</i> novorozený	* <i>nälki</i>		
jaro				<i>póm</i>	
jaro					<i>paru</i>
léto	* <i>jāj</i>	* <i>nažir</i>			~ <i>náč</i> den
léto		* <i>žun</i>	* <i>žuga</i>		
léto				<i>njərim</i>	<i>natu</i>
podzim	* <i>gūr</i>	~ * <i>kura</i> déšť	~ * <i>kure-</i> bouře		

podzim		<i>*namur</i>			
podzim			<i>*bola</i>		
podzim				<i>kážär</i>	
podzim					<i>aki</i>

Zkratky v textu: abl. ablativ, adj. adjektivum, adv. adverbium, afg. afghánský, ak. akuzativ, akkad. akkadský, alb. albánský, alt. altajský, ang. anglický, aor. aorist, arab. arabský, aram. aramejský, arch. archaický, arm. arménský, att. attický, av. avestský, AV Atharvavéda, balt. baltský, beng. bengálský, br. běloruský, bret. bretonský, bulh. bulharský, c. genus communis, centr. centrální, č. český, dán. dánský, dard. dardský, dat. dativ, demin. deminutivum, dial. dialekt, digor. digorský dluž. dolnolužický, dn. dolnoněmecký, dór. dórský, ebl. eblaitský, egypt. egypský, engad. engadinský, est. estonský, etr. etruský, f. femininum, faer. farský, fěn. fěnický, fin. finský, fr. francouzský, fris. fríský, fryž. fryžský, furl. furlánský, gal. galský, galic. galicijský, geg. geghský, gen. genitiv, germ. germánské, gót. gótský, gutn. gutnijský, H. Haðóxt Nask, hebr. hebrejský, het. hetitský, hluv. hieroglyfický luvijský, hluž. hornolužický, chwarezm. chwarezmijský, iá. indoárijský, ie. indoevropský, ii. indoiránský, ión. iónský, ir. irský, ír(án). iránský, iron. ironský, isl. islandský, ital. italský, jap. japonský, kamasin. kamasinský, kapid. kapidanský (Sardinie), karagas. karagaský, karel. karelský, kašub. kašubský, kat. katalánský, kelt. keltský, khot. khotanosacký, kluv. klínopisný luvijský, koibal. koibalsanský, kopt. koptský, korn. kornský, kors. korsický, kurd. kurdský, ladin. ladinský, lap. laponský, lat. latinský, lex. lexikografové, lit. litevský, lok. lokativ, lot. lotyšský, livon. livonský, logud. logudorský (Sardinie), lur. luristání, lýd. lýdský, lyk. lykijský, m. masculinum, maď. maďarský, maked. makedonský, mars. marsijský, mator. matorský, md. mordvinský, ml- mlado-, mong. mongolský, mykén. mykénský, n. neutrum, n- novo-, N. Nírangastán, ND *nomen dei*, něm. německý, niz. nizozemský, nor. norský, oset. osetinský, osk. oskický, palaj. palajský, parth. parthský, partic. participium, pers. perský, pkt. prákrť, pl. plurál, plb. polabský, pol. polský, pomsln. pomořanskoslovenský, port. portugalský, prov. provensálský, prus. pruský, r. ruský, rkp. rukopis, rom(án). románský, rum. rumunský, RV Rgvéda, ř. řecký, sabej. sabejský, samojed. samojedský, sard. sardinský, sas. saský, sev. severní, sg. singulár, sch. srbochorvatský, skt. sanskrť, sl. slovanský, slk. slovenský, sln. slovinský, sm. samojedský, sogd. sogdijský, st- staro-, sthn. starohornoněmecký, sti. staroindický, stf- středo-, stfhn. středohornoněmecký, stsev. staroseverský, stsl. staroslověnský, sumer. sumerský, syr. syrský, sz. severozápadní, ŠB Šatapatha-Bráhmána, šp. španělský, švéd. švédský, tg. tunguzský, tk. turkický, toch. tocharský, udm. udmurtský, ugar. ugaritský, ukr. ukrajinský, umb. umberský, vald. valdinský, Vd. Víděvdád, vegl. vegliotský, velš. velšský, veps. vepský, VS Vájaseneyi-Samhita, Y Yasna, Yt. yašt, záp. západní.

Poděkování

Odhodlání analyzovat indoevropskou terminologii spojenou s ročními obdobími má svůj počátek už v r. 1994. Rozhodující část studie vznikla během mého studijního pobytu v Indoevropském semináři Univerzity v září 2005 ve Freiburgu. Zde dlužím poděkování paní Evě Tichy, ředitelce Semináře, jejíž laskavé pozvání mi zajistilo stipendium spolkové země Bádensko-Würtembersko, a pánům Norbertu Oettingerovi (Erlangen) a Stefanu Zimmerovi (Bonn) za jejich velkoryse formulovaná doporučení. Neocenitelným průvodcem po knihovnách freiburské univerzity se mi stal Béla Brogyányi. Nejnovější, dosud nepublikované rukopisy Krzysztofa Witczaka i jeho připomínky mi umožnily modifikovat svou argumentaci. Cennou korekturu mi zajistila ústní prezentace studie pro Jazykovědné sdružení 25.1. 2006. Zejména si cením zasvěcených komentářů Vladimíra Šaura a odkazů na literaturu mně neznámou od Ilony Janyškové a Pavly Valčákové.

LITERATURA

- ABAEV, VASILIJ I. 1958–95. *Istoriko-étimologičeskij slovar' osetinskogo jazyka*, I-V. (Moskva-) Leningrad: Nauka.
- ANDERSEN, HENNING. 1996. *Reconstructing Prehistorical Dialects. Initial Vowels in Slavic and Baltic*. Berlin – New York: Mouton de Gruyter.
- ANDREEV, M.S. & PEŠČEREVA, E.M. 1957. *Jagnobskie teksty s priloženiem jagnobsko-russkogo slovarja*. Moskva – Leningrad: Izdatel'stvo Akademii Nauk.
- AURA JORRO, FRANCISCO. 1985–93. *Diccionario micénico*, I-II. Madrid: Consejo superior de investigaciones científicas.
- BAILEY, HAROLD W. 1979. *Dictionary of Khotan Saka*. London-New York-Melbourne: Cambridge University Press.
- BAMMESBERGER, ALFRED. 1990. *Die Morphologie des urgermanischen Nomens*. Heidelberg: Winter.
- BARTHOLOMAE, CHRISTIAN. 1904[61]. *Altiranisches Wörterbuch*. Berlin: Walter de Gruyter.
- BARTONĚK, ANTONÍN. 2003. *Handbuch des mykenischen Griechisch*. Heidelberg: Winter.
- BEEKES, ROBERT S.P. 1975. Two notes on PIE Stems in Dentals. In: *Flexion und Wortbildung. V. Fachtagung der Indogermanischen Gesellschaft* (Regensburg, Sept. 1973), ed. H. Rix. Wiesbaden: Reichert, 9–14.
- BEEKES, ROBERT S.P. 1995. *Comparative Indo-European Linguistics. An Introduction*. Amsterdam – Philadelphia: Benjamins.
- BENZING, JOHANNES. 1955. *Die tungusischen Sprachen. Versuch eine vergleichende Grammatik*. Wiesbaden: Steiner.
- BENVENISTE, ÉMILE. 1935. *Origines de la formation des noms en indo-européen*. Paris: Adrien-Maisonneuve.
- BENVENISTE, ÉMILE. 1954. Études hittites et indo-européennes. *BSLP* 50, 29–43.
- BENVENISTE, ÉMILE. 1956. „Hiver“ et „neige“ en indo-européen. In: *MNHHMΞ XAPIN: Gedankenschrift Paul Kretschmer*. Wiesbaden: Harrassowitz – Wien: Hollinek, 31–39.
- BERGER, HERMANN. 1998. *Die Burushaski-Sprache von Hunza und Nagir*, Teil III: Wörterbuch Burushaski-Deutsch, Deutsch-Burushaski. Wiesbaden: Harrassowitz.
- DE BERNARDO STEMPEL, PATRIZIA. 1999. *Nominale Wortbildung des älteren Irischen*. Tübingen: Niemeyer.
- BIELLA, JOAN COPELAND. 1982. *Dictionary of Old South Arabic: Sabaeen Dialect*. Chico (Cal.): Scholar Press.
- BJORVAND, HARALD & LINDEMAN, FREDERIK OTTO. 2001. *Våre arveord. Etymologisk ordbok₂*. Oslo: Novus forlag (Instituttet for sammenlignende kulturskning).
- BLAŽEK, VÁCLAV. 2000. New Solutions in Slavic Etymology. In: *Studia Etymologica Brunensia* 1, ed. Ilona Janyšková & Helena Karlíková. Praha: Euroslavica, 357–364.
- BLAŽEK, VÁCLAV. 2003. Slavic *ezero vs. *ozero. In: *Studia etymologica Brunensia* 2, ed. Ilona Janyšková & Helena Karlíková. Praha: Lidové noviny, 243–257.
- BRANDENSTEIN, WILHELM & MAYRHOFER, MANFRED. 1964. *Handbuch des Altpersischen*. Wiesbaden: Harrassowitz.
- BRUGMANN, KARL. 1903. Beiträge zur griechischen, germanischen und slavischen Wortforschung: 1. Griechisch ἐνιαιστός. *IF* 15, 87–104, spec. 87–93.
- BUCK, CARL D. 1949. *A Dictionary of Selected Synonyms in the Principal Indo-European Languages*. Chicago – London: University of Chicago Press.
- BÜGA, K. 1959. Visųsenieji lietuvių santykiai su germanais. In: *Rinktiniai raštai*, II. Vilnius: Valstybinė.
- CAMPANILE, ENRICO. 1974. *Profilo etimologico del Cornico antico*. Pisa: Pacini.
- CHRISTENSEN, ARTHUR. 1930–35. *Contribution à la dialectologie iranienne*, I: *dialecte guilāki de Recht, dialectes de Fārizānd, de Yaran et de Nataz*; II: *Dialectes de la région de Sēmnan: Sourkhēi, Lāsgerdī, Sāngesārī et Chāmerzādi*. København: Høst / Levin & Munksgaard.

- COHEN, DAVID et al. 1970n. *Dictionnaire des racines sémitiques*. Paris – La Haye: Mouton.
- COWGILL, WARREN. 1986. *Indogermanische Grammatik*, Bd. I.1. *Einleitung*. Heidelberg: Winter.
- ČOP, BOJAN. 1971. Zum Ursprung des hethitischen Suffixes *-šha-*. In: *Indogermanica Minora I: Zu den anatolischen Sprachen*. Ljubljana: Dissertationes VIII, Classis II – Philologie et Litterae, 62–84.
- DARMS, GEORGES. 1978. *Schwäher und Schwager, Hahn und Huhn. Die Vṛddhi-Ableitung im Germanischen*. München: Kitzinger.
- DEDR A DRAVIDIAN *Etymological Dictionary*, ed. Thomas Burrow & Murray B. Emeneau. Oxford: Clarendon Press.
- DELMARRE, XAVIER. 2001. *Dictionnaire de la langue gauloise. Une approche linguistique du vieux-celtique continental*. Paris: Errance.
- DEROY, LOUIS. 1970. Problèmes de phonétique grecque. À propos de l'étymologie de *πρῶτος* et de *ᾠρα*. *L'Antiquité classique*, 375–384.
- DESHAYES, ALBERT. 2003. *Dictionnaire étymologique du breton*. Abri du Marin: Chasse-Marée.
- DOLGOPOLSKIJ, ARON B. 1974. O nostratičeskoj sisteme affrikat i sibiljantov: korni s fonemoj *ʒ. *Ėtimologija* 1972, 163–175.
- DOLGOPOLSKY, ARON. 1990. On Chadic correspondences of Semitic *š. In: *Proceedings of the Fifth International Hamito-Semitic Congress*, Vol. 1: *Hamito-Semitic, Berber, Chadic* (Sept. 1987), ed. Hans G. Mukarovsky. Wien: Beiträge zur Afrikanistik, 213–225.
- DUVAL, PAUL-MARIE & PINAULT, GEORGES. 1986. *Recueil des inscriptions gauloises (R.I.G.)*, III: *les Calendriers (Coligny, Villards d'Héria)*. Paris: CNRS.
- DŽAUKJAN, GEVORK B. 1967. *Očerki po istorii dopišmennogo perioda armjanskogo jazyka*. Erevan: Izdatel'stvo Akademii nauk Armjanskoj SSR.
- DŽAUKJAN, GEVORK B. 1983. Opyt semantičeskoj klassifikacii i arealnogo raspredelenija indoevropejskoj leksiki armjanskogo jazyka. In: G.B. Džaukjan, L.A. Saradževa & C.R. Arutjunan (eds.), *Očerki sravnitel'noj leksikologii armjanskogo jazyka*. Erevan: Izdatel'stvo Akademii nauk Armjanskoj SSR, 5–116.
- EICHNER, HEINER. 1973. Die Etymologie von *heth*, *mehur*. *Münchener Studien zur Sprachwissenschaft* 31, 53–107.
- EICHNER, HEINER. 1980. Phonetik und Lautgesetz des Hethitischen – ein Weg zur ihrer Entschlüsselung. In: *Lautgeschichte und Etymologie. Akten der VI. Fachtagung der indogermanischen Gesellschaft*, ed. Manfred Mayrhofer et al. Wiesbaden: Reichert, 120–165.
- EIEC Encyclopedia of *Indo-European Culture*, ed. James P. Mallory & Douglas Q. Adams. London – Chicago: Fitzroy Dearborn 1997.
- ERMAN, ADOLF & GRAPOW, HERMANN. 1971. *Wörterbuch der ägyptischen Sprache*, I–VI. Berlin: Akademie-Verlag.
- ESJS *Etymologický slovník jazyka staroslověnského*, 1–12, ed. Eva Havlová & Adolf Erhart. Praha: Academia 1989f.
- ESSJ *Ėtimologičeskij slovař slavjanskix jazykov*, 1–30, ed. O.N. Trubačev et al. Moskva: Nauka 1974f.
- EWAI MAYRHOFFER, MANFRED. 1986–2001. *Etymologisches Wörterbuch des Altindiarischen*, I–III. Heidelberg: Winter.
- FALK, HJALMAR & TORP, ALF. 1960. *Norwegisch-Dänisches etymologisches Wörterbuch*, I–II. Oslo – Bergen: Universitetsforlaget / Heidelberg: Winter.
- FAVEREAU, FRANCIS. 1993. *Dictionnaire du breton contemporain / Geriadur ar brezhoneg a-vremañ*. Morlaix: Skol Vreizh.
- FORSSMAN, BERNHARD. 1985. Der altgriechische Name Orion. In: *XV. Internationaler Kongress für Namenforschung* (August 1984) 'Der Eigenname in Sprache und Gesellschaft', VI *Vorträge und Mitteilungen in der Sektion 5. Eigennamen und nichtlinguistische Gesellschaftswissenschaften*, ed. E. Eichler et al. Leipzig, 81–86.
- FRAENKEL, ERNST. 1958. Zu den idg. Zeitausdrücken. *Zeitschrift für slavische Philologie* 26, 339–351.
- FRAENKEL, ERNST. 1962–65. *Litauisches etymologisches Wörterbuch*. Heidelberg: Winter – Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.

- FRISK, HJALMAR. 1979. *Griechisches etymologisches Wörterbuch*, I-III. Heidelberg: Winter 1973–1979.
- GHARIB, B. 1995. *Sogdian Dictionary*. Tehran: Farhangan.
- GOETZE, ALBRECHT. 1951. On the Hittite words for ‘year’ and the seasons and for ‘night’ and ‘day’. *Language* 27, 467–476.
- GUSMANI, ROBERTO. 1964, 1982. *Lydisches Wörterbuch*, plus *Erganzband 2*. Heidelberg: Winter.
- GUSMANI, ROBERTO. 1972. Keilhethitische Nominalbildungen auf *-(a)sha-*. *KZ* 93, 255–266.
- GUYONVARCH, CHRISTIAN J. 1968. Über einen alten Zeitbegriff im Keltischen. In: *Studien zur Sprachwissenschaft und Kulturkunde: Gedankenschrift für Wilhelm Brandenstein*, ed. M. Mayrhofer et al. Innsbruck: IBK 14, 55–56.
- H HELIMSKI, EUGEN. 1997. *Die Matorische Sprache*. Szeged: Studia uralo-altaica 41.
- HAMP, ERIC P. 1957. Albanian and Messapic. In: *Studies presented to Joshua Whatmough on his sixtieth birthday*, ed. by Ernst Pulgram. ’S-Gravenhague, 73–89.
- HAMP, ERIC P. 1961a. Marginalia to Pokorny’s „*Idg. Etym. Wörterbuch*“: 3. Indo-European ‘summer’. *IF* 66, 21–28, spec. 26.
- HAMP, ERIC P. 1961b. Albanian *dimën, dimër*. *IF* 66, 52–55.
- HAMP, ERIC P. 1968. Albanian *viç* ‘calf’, *vit* ‘year’. *Gjurmime albanologjike* 1, 27–31.
- HAMP, ERIC P. 1971. „Fils“ et „fille“ en italique. *BSLP* 66, 213–227.
- HAMP, ERIC P. 1977. Some Italic and Celtic Correspondence (1. Welsh *adeg*). *KZ* 91, 240–243.
- HAMP, ERIC P. 1980. *Varia. Études celtiques* 17, 165–167.
- HAMP, ERIC P. 1981. Arm. *am* ‘year’. *Annals of Armenian Linguistics* 2, 13.
- HAMP, ERIC P. 1988. Refining Indo-European Lexical Entries: 3. **H₂elt-* ‘one of a pair’. *HS* 101, 79–80.
- HEIDERMANNS, FRANK. 1998. Zur Relevanz der Phonotaktik für die etymologische Forschung: litauisch *amžius* ‘Lebenszeit’ und die Phonemfolge /mž/. *Linguistica Baltica* 7, 77–99.
- HILMARSSON, JÖRUNDUR. 1991. *The Nasal Prefixes in Tocharian. A Study in Word Formation*. Reykjavík: Tocharian and Indo-European Studies, Supplementary Series, Vol. 3.
- HIRT, HERMANN A. 1898. Grammatisches und Etymologisches. *Beiträge zur Geschichte der Deutschen Sprache und Literatur* 23, 288–357.
- HOAD, T.F. 1986. *The Concise Oxford Dictionary of English Etymology*. Oxford: Clarendon Press.
- HOENIGSWALD, HENRY M. 1952. Laryngeals and *s* movable. *Language* 28, 182–185.
- HOFFMANN, KARL & FÖRSSMAN, BERNHARD. 1996. *Avestische Laut- und Flexionslehre*. Innsbruck: IBS 84.
- HOFFNER, HARRY A. jr. 1974. *Alimenta Hethaeorum. Food Production in Hittite Asia Minor*. New Haven: American Oriental Society.
- HOFMANN, ERICH. 1938. Kultur und Sprachgeist in den Monatsnamen. *KZ* 60, 54–88.
- HOFTIJZER, J. & JONGELING, K. 1995. *Dictionary of the North-West Semitic Inscriptions*. Leiden – New York – Köln: Brill.
- HONTI, LÁSZLÓ. 1982. *Geschichte des obugrischen Vokalismus der ersten Silbe*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- HORN, PAUL. 1893. *Grundriss der neupersischen Etymologie*. Strassburg: Trübner.
- HROZNÝ, FRIEDRICH. 1919. *Hethitische Keilschrifttexte aus Boghazköy*. Leipzig: Hinrichs (Boghazköy Studien 3).
- HÜBNER, BARBARA & REIZAMMER, ALBERT. 1984. *INIM KIENGI. Deutsch – sumerisches Glossar*. Marktredwitz: Selbstverlag.
- HÜBSCHMANN, H. 1897. *Armenische Grammatik*, I. Theil: *Armenische Etymologie*. Leipzig: Breitkopf & Härtel.
- HULD, MARTIN E. 1990. The Linguistic Typology of the Old European Substrate in North Central Europe. *Journal of Indo-European Studies* 18, 389–424.
- ILJINSKIJ, G. 1923–24. Къ вопросу о чередовании гласных гъада о, е въ slavjanskix jazykax. *Slavia* 2, 232–276.

- ILLIČ-SVITYČ, VLADISLAV M. 1967. Materialy k sravniteľnomu slovarju nostratičeskix jazykov. *Ětimologija* 1965, 321–373.
- IVANOV, VYACHESLAV V. 2003. On the origin of Tocharian terms for GRAIN. In: *Language in Time and Space: A festschrift for Werner Winter on the Occasion of his 80th Birthday*, ed. Brigitte L.M. Bauer & Georges-Jean Pinault. Berlin-New York: Mouton de Gruyter, 189–210.
- IVAŠINA, NATALJA & RUDENKA, ALENA. 2005. Slavjanskije nazvanija vremeni goda v svete kognitivnoj diaxroničeskoj onomasiologii. *Die Welt der Slaven* 50, 285–302.
- JOHNSTONE, T.M. 1987. *Mehri lexicon and English-Mehri word list*. London: School of Oriental and African Studies.
- JOKI, AULIS. 1973. *Uralier und Indogermanen*. Helsinki: Mémoires de la Société Finno-Ougrienne 151.
- JUNKER, B. nd. *Persisch-deutsches Wörterbuch*. Tehrān.
- KATZ, JOSHUA T. 1994. Homeric Formula and the Tocharian Word for ‘Year’: A Transferred Epithet. *Glotta* 72, 151–168.
- KLEIN, ERNEST. 1987. *A Comprehensive Etymological Dictionary of the Hebrew Language*. London: Macmillan.
- KLUGE, FRIEDRICH & SEEBOLD, ELMAR. 1999. *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache*₂₃. Berlin-New York: Walter de Gruyter.
- KRAUSE, WOLFGANG. 1968. *Handbuch des Gotischen*₃. München: Beck.
- KRETSCHMER, PAUL. 1905. Die Inschriften von Ornavasso und die ligurische Sprache. *KZ* 38, 97–128.
- KURYŁOWICZ, JERZY. 1927. *o* indo-européen et *h* hittite. In: *Symbolae grammaticae in honorem Ioannis Rozwadowski*, vol. I. Cracowiae: Gebethner & Wolff, 95–104.
- LECOQ, PIERRE. 1989. Les dialectes caspiens et du nord-ouest. In: *Compendium Linguarum Iranicarum*, ed. Rüdiger Schmitt. Wiesbaden: Reichert, 296–349.
- LEE, KI-MOON. 1977. *Geschichte der koreanische Sprache*. Wiesbaden: Reichert.
- LEHMANN, WINFRED P. 1986. *A Gothic Etymological Dictionary*. Leiden: Brill.
- LEIA VENDRYES, JOSEPH. 1959. *Lexique étymologique de l’irlandais ancien (A)*. Dublin: Institute for Advanced Studies – Paris: Centre National de la Recherche Scientifique.
- LEJEUNE, MICHEL. 1974. *Manuel de la langue vénète*. Heidelberg: Winter.
- LESLAU, WOLF. 1938. *Lexique Soqotri*. Paris: Klincksieck.
- LESLAU, WOLF. 1987. *Comparative Dictionary of Geez (Classical Ethiopic)*. Wiesbaden: Harrassowitz.
- LEWY, ERNST. 1927. Eine wotjakisch-iranische Gleichung? *Ungarisches Jahrbuch* 7, 87–88.
- LIDÉN, EVALD. 1891. Etymologien. *Beiträge zur Geschichte der Deutschen Sprache und Literatur* 15, 507–522.
- LINDEMAN, FREDERIK OTTO. 1986. Anatolien et indo-européen: addendum à *BSL* 57,23 sqq. *BSLP* 81/1, 369–373.
- LIV *Lexikon der indogermanischen Verben*₂, ed. Helmut Rix et al. Wiesbaden: Reichert 2001.
- LG LYTĶIN, VASILIJ I. & GULJAEV, EVGENIJ, S. 1970. *Kratkij ětimologičeskij slovar’ komi jazyka*. Moskva: Nauka.
- LÖPELMANN, MARTIN. 1968. *Etymologisches Wörterbuch der baskischen Sprache*. Berlin: Walter de Gruyter.
- LORENTZ, FRIEDRICH. 1958–70–73. *Pomorantisches Wörterbuch*. Berlin: Akademie-Verlag.
- LÜHR, ROSEMARIE. 1980. Ze einem urgermanischen Lautgesetz. In: *Lautgeschichte und Etymologie. Akten der VI. Fachtagung der indogermanischen Gesellschaft*, ed. Manfred Mayrhofer et al. Wiesbaden: Reichert, 248–259.
- MACHEK, VÁCLAV. 1968. *Etymologický slovník jazyka českého*₂. Praha: Academia.
- MANN, STUART E. 1963. *Armenian and Indo-European*. London: Luzac.
- MANN, STUART E. 1984–87. *An Indo-European Comparative Dictionary*. Hamburg: Buske.
- MASQUERAY, ÉMILE. 1893. *Français-touareg (dialecte des taitoq)*. Paris: Leroux.

- MATHIASSEN, TERJE. 1968. Könnten slav. *vęd- „welken“ und germ. *wint- in „Winter“ etymologisch zusammengehören? *Norsk Tidsskrift for Sprogvidenskap* 22, 91–98.
- MEILLET, ANTOINE. 1925. *vέωτα*. *BSL* 26, 15.
- MELCHERT, H.CRAIG. 1989. New Luvo-Lycian Isoglosses. *KZ* 102, 23–45.
- MELCHERT, H.CRAIG. 1994. *Anatolian Historical Phonology*. Amsterdam – Atlanta: Rodopi.
- MEYER, GUSTAV. 1891. *Etymologisches Wörterbuch*. Strassburg: Trübner.
- MEYER-LÜBKE, W. 1935. *Romanisches etymologisches Wörterbuch*. Heidelberg: Winter.
- MIKKOLA, J. 1908. Zur slavischen Wortkunde. In: *Zbornik u slavu Vatroslava Jagića*. Berlin: Weidman, 358–362.
- MIKUCKIJ, STANISLAV. 1855. 5–j & 7–j отъѣтъ Kandidata S. Mikuckago. *Izvěstija Vtorago Otdělenija Imperatorskoj Akademii Nauk* IV, List, 78, c. 47n & List 101, c. 403n.
- MLM Monumenta Linguae Messapicae, Vol. 1–2, ed. CARLO de SIMONE & SIMONA MARCHESINI. Wiesbaden: Reichert 2002.
- MØLLER, HERMANN. 1909. *Indoeuropæisk-semitisk sammenlignende Glossarium*. Kjøbenhavn: Schultz.
- MORGENSTIERNE, GEORG. 1927. *An Etymological Dictionary of Pashto*. Oslo: Dybwad.
- MORGENSTIERNE, GEORG. 1974. *Etymological Dictionary of the Shughni Group*. Wiesbaden: Reichert.
- MORPURGO DAVIES, ANNA. 1987. „To put“ and „to stand“ in the Luwian languages. In: *Studies in Memory of Warren Cowgill*, ed. Calvert Watkins. Berlin – New York: Walter de Gruyter, 205–228.
- MÜLLER, WALTER W. 1962. *Die Wurzeln Mediae und Tertiae y/wim Altsüdarabischen. Eine etymologische und lexikographische Studie*. Tübingen: Inaugural-Dissertation.
- NCED NIKOLAEV, SERGEI & STAROSTIN, SERGEL. 1994. *North Caucasian Etymological Dictionary*. Moscow: Asterisk.
- NEUMANN, GÜNTER. 1958. Hethitische Etymologien. *KZ* 72, 221–225.
- NEUMANN, GÜNTER. 1999. Beiträge zur Lykischen VIII. *Die Sprache* 41/1, 50–55.
- NEVP *A New Etymological Vocabulary of Pashto* by GEORG MORGENSTIERNE, ed. by J. Elfenbein, D.N. MacKenzie & N. Sims-Williams. Wiesbaden: Reichert 2003.
- OETTINGER, NORBERT. 1979. *Die Stammbildung des hethitischen Verbuns*. Nürnberg: Carl.
- OETTINGER, NORBERT. 1982. Die Dentalerweiterung von *n*-Stämmen und Heteroklitika im Griechischen, Anatolischen und Altindischen. In: *Serta Indogermanica. Festschrift für Günter Neumann*, ed. J. Tischler. Innsbruck: IBS 40, 233–245.
- OETTINGER, NORBERT. 1994. Etymologisch unerwarteter Nasal im Hethitischen. In: *In honorem Holger Pedersen: Kolloquium der Indogermanischen Gesellschaft* (März 1993, Kopenhagen). Wiesbaden: Reichert, 307–330.
- OETTINGER, NORBERT. 2001a. Neue Gedanken über das *nt*-Suffix. In: *Anatolisch und Indogermanisch. Akten des Kolloquiums der Indogermanischen Gesellschaft* (Pavia, Sept. 1998), ed. Onofrio Carruba & Wolfgang Meid. Innsbruck: IBS 100, 301–315.
- OETTINGER, NORBERT. 2001b. Hethitisch *-ima-* oder: Wie ein Suffix affektiv werden kann. In: *Akten des IV. Internationalen Kongresses für Hethitologie* (Würzburg, Oktober 1999), ed. Gernot Wilhelm. Wiesbaden: Harrassowitz (Studien zu den Boğazkoy-Texten, Bd. 45), 456–477.
- del OLMO LETE, GREGORIO & SANMARTÍN, JOAQUÍN. 2003. *A Dictionary of the Ugaritic Language in the Alphabetic Tradition*. Leiden – Boston: Brill.
- OLSEN, BIRGIT A. 1999. *The Noun in Biblical Armenian*. Berlin – New York: Mouton de Gruyter (Trends in Linguistics, Studies and Monographs 119).
- OREL, VLADIMIR. 1997. *The Language of Phrygians*. Delmar: Caravan Books.
- OREL, VLADIMIR. 1998. *Albanian Etymological Dictionary*. Leiden – Boston – Köln: Brill.
- OREL, VLADIMIR. 2003. *A Handbook of Germanic Etymology*. Leiden-Boston: Brill.
- OTRĘBSKI, JAN. 1967. Lat. *autumnus* und griech. *ἐνιαυτός*. *KZ* 81, 225–232.
- PAXALINA, TAĀJANA N. 1975. *Vaxanskij jazyk*. Moskva: Nauka.
- PEDERSEN, HOLGER. 1906. Armenisch und Nachbarsprachen. *KZ* 39, 334–485.

- PEDERSEN, HOLGER. 1909–13. *Vergleichende Grammatik der keltischen Sprachen*, I-II. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- PETERS, MARTIN. 1980. *Untersuchungen zur Vertretung der indogermanischen Laryngalen im Griechischen*. Wien: Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-historische Klasse, Sitzungsberichte, 377. Band.
- PETERS, MARTIN. 2002. Aus der Vergangenheit von Heroen und Ehegöttinnen. In: *Novalis Indogermanica: Festschrift für Günther Neumann zum 80. Geburtstag*, ed. M. Fritz & S. Zeilfelder. Graz: Leykam, 357–380.
- PFEIFER, WOLFGANG. 2000. *Etymologisches Wörterbuch des Deutschen*. München: Deutscher Taschenbuch Verlag.
- PIESARSKAS, B. & SVECEVIČIUS, B. 1979. *Lietuvių-anglų kalbų žodynas*. Vilnius: Mokslas.
- PINAULT, GEORGES-JEAN. 1993. Tokharien A *mälkärtēṃ* et autres mots. *Tocharian and Indo-European Studies* 6, 133–188.
- PISANI, VITTORIO. 1966a. Recenze Frisk, Hjalmar: *Griechisches etymologisches Wörterbuch*, Lief. 15–16, (Heidelberg: Winter), *Paideia* 21, 149–151.
- PISANI, VITTORIO. 1966b. Antichità indeuropee. Nel centocinquantesimo del ‘Conjugationsystem’. Appendice: 1. „Année” en got., en lat. et en osco-ombrien; 2. *Lūdiō* et *lūdius*; 3. Un rite de lustration. *Paideia* 21, 277–296.
- PRASSE, K.-G. 1974. *Manuel de grammaire touaregue (tāhǧgart)*, IV-V: *Nom*. Copenhague: Akademisk Forlag.
- PUHVEL, JAAN. 1984–91–97. *Hittite Etymological Dictionary*, 1–2 (A; E & I), 3 (H), 4 (K). Berlin – New York (– Amsterdam): Mouton (de Gruyter).
- RIEKEN, ELISABETH. 1999. *Untersuchungen zur nominalen Stammbildung des Hethitischen*. Wiesbaden: Harrassowitz.
- ROZWADOWSKI, JAN. 1914–15. Przyczynki do historycznej fonetyki języków słowiańskich. *Rocznik slawistyczny* 7, 9–23.
- SCHINDLER, JOCHEM. 1975. L’apophonie des thèmes indo-européennes en *-r/n*. *Bulletin de la Société de Linguistique de Paris* 70, 1–10.
- SCHMIDT, JOHANN. 1889. *Die Pluralbildungen der indogermanischen Neutra*. Weimar: Böhlau.
- SCHMIDT, JOHANN. 1895. *Kritik der Sonantentheorie*. Weimar: Böhlau.
- SCHMIDT, KLAUS T. 1980. Zu Stand und Aufgaben der etymologischen Forschung auf dem Gebiete des Tocharischen. In: *Lautgeschichte und Etymologie. Akten der VI. Fachtagung der Indogermanischen Gesellschaft* (Wien, Sept. 1978), ed. M. Mayrhofer, M. Peters, O. Pfeiffer. Wiesbaden: Reichert, 394–411.
- SCHMIDT, KLAUS T. 1994. Zur Erforschung der tocharischen Literatur. Stand und Aufgaben. In: *Tocharisch. Akten der Fachtagung der Indogermanischen Gesellschaft* (Berlin, Sept. 1990), ed. B. Schlerath. Reykjavik: Málvísindastofnun Háskóla Íslands (Tocharian and Indo-European Studies, Supplementary Series, Vol. 4), 239–283.
- SCHNEIDER, K. 1940. Zur Wortkunde und Grammatik des Tocharischen. *IF* 57, 193–204.
- SCHRADER, OTTO & NEHRING, ALFONS. 1923–29. *Reallexikon der indogermanischen Altertumskunde*, I-II. Berlin-Leipzig: Walter de Gruyter.
- SCHRIJVER, PETER. 1991. *The Reflexes of the Proto-Indo-European Laryngeals in Latin*. Amsterdam – Atlanta: Rodopi.
- SCHRIJVER, PETER. 1995. *Studies in British Celtic Historical Phonology*. Amsterdam-Atlanta: Rodopi.
- SKOK, PETAR. 1971–74. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I-IV. Zagreb: Jugoslavenska Akademija znanosti i umjetnosti.
- SKÖLD, HANNES. 1936. *Materialien zu den iranischen Pamirsprachen*. Lund: Gleerup.
- ŚLAŃSKI, FRANCISZEK. 1989. *Słownik etymologiczny języka polskiego*. Kraków: Towarzystwo miłośników języka polskiego.
- VON SODEN, WOLFRAM. 1965–81. *Akkadisches Handwörterbuch*, I-III. Wiesbaden: Harrassowitz.
- SOLTA, GEORG R. 1960. *Die Stellung des Armenischen im Kreise der indogermanischen Sprachen*. Wien: Mechitharisten.

- SPECHT, FRANZ. 1947. *Der Ursprung der Indogermanischen Deklination*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- STARKE, FRANK. 1979. Zu den hethitischen und luwischen Verbalabstrakta auf *-šha-*. *KZ* 93, 247–261.
- STARKE, FRANK. 1990. *Untersuchungen zur Stammbildung des keilschrift-luwischen Nomens*. Wiesbaden: Harrassowitz (Studien zu den Boğazköy-Texten, Heft 31).
- STAROSTIN, SERGEI, DYBO, ANNA & MUDRAK, OLEG et al. 2003. *Etymological Dictionary of the Altaic Languages*, I-III. Leiden – Boston: Brill.
- STEINGASS, F. 1988. *A learner's Arabic English Dictionary*. Jalandhar: Gaurav.
- STURTEVANT, EDGAR H. 1928. Original *h* in Hittite and the medio-passive in *r*. *Language* 4, 159–170.
- SW JANHUNEN, JUHA. 1977. *Samojedischer Wortschatz. Gemeinsamojedische Etymologien*. Helsinki: Castrenianum toimitteita 17.
- SYCHTA, BERNARD. 1970. *Słownik gwar kaszubskich na tle kultury ludowej IV (P-Ř)*. Wrocław-Warszawa-Kraków: Ossolineum.
- SZEMERÉNYI, OSWALD. 1950a. The Latin gerundive and other *-nd-* formations. *Transactions of Philological Society* 1950, 169–179.
- SZEMERÉNYI, OSWALD. 1950b. Contributions to Iranian Lexicography. *Journal of American Oriental Society* 70, 226–236.
- SZEMERÉNYI, OSWALD. 1951. Iranica. *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft* 101, 197–219.
- SZEMERÉNYI, OSWALD. 1956. Latin *rēs* and the Indo-European long-diphthong stem nouns. *KZ* 73, 167–202.
- SZEMERÉNYI, OSWALD. 1959. *Iranian Studies* I, 1–8. *KZ* 76, 60–77.
- SZEMERÉNYI, OSWALD. 1960. Latin *hibernus* and Greek *χειμερινός*. The formation of time-adjectives in the Classical languages. *Glotta* 38, 107–125.
- SZEMERÉNYI, OSWALD. 1966. Etyma Graeca I, 1–7. *Die Sprache* 11, 1–24.
- SZEMERÉNYI, OSWALD. 1969. Etyma Graeca II, 8–15. In: *Studia classica et orientalia Antonio Pagliaro oblata*, III. Rome, 233–250.
- TAKÁCS, GÁBOR. 1999. *Etymological Dictionary of Egyptian*, Vol. I: *A Phonological Introduction*. Leiden-Boston-Köln: Brill.
- THOMSEN, WILHELM. 1890. *Beröringer mellem de finske og de baltiske (litauisk-lettiske) Sprog*. København: Dreyer.
- TISCHLER, JOHANN. 2001. *Hethitisches Handwörterbuch*. Innsbruck: IBS 102.
- TMS SRAVNITEJNYJ SLOVAR' *tunguso-maňčurskix jazykov*, I-II, ed. V.I. CINCIUS. Leningrad: Nauka 1975–77.
- TOMASCHKE, WILHELM. 1880. Centralasiatischen Studien, II: Die Pamirdialekten. *Sitzungsberichte der philosophisch-historischen Classe der Kaiserliche Akademie der Wissenschaften* 96, 735–90.
- TOPOROV, VLADIMIR N. 1975n. *Prusskij jazyk*. Praha: Nauka.
- TREMBLAY, XAVIER. 2003. Interne Derivation: „Illusion de la reconstruction“ oder verbreitetes morphologisches Mittel? Am Beispiel des Awestischen. In: *Nomen: Derivation, Flexion und Ablaut. Akten der Arbeitstagung der Indogermanischen Gesellschaft* (Freiburg, Sept 2001), ed. E. Tichy, D.S. Wodtko & B. Irslinger. Bremen: Hempen, 231–259.
- TRUBAČEV, OLEG N. 1967. Iz slavjano-iranskix leksičeskich otnošenij. *Ėtimologija* 1965, 3–81.
- TURNER, RALPH. 1966. *A Comparative Dictionary of the Indo-Aryan Languages*. London – New York – Toronto: Oxford University Press.
- UEW *Uralisches etymologisches Wörterbuch*, ed. KÁROLY RÉDEI. Budapest: Kiadó.
- UHLENBECK, CHRISTIANUS C. 1905. Bemerkungen zum gotischen Wortschatz. *Beiträge zur Geschichte der Deutschen Sprache und Literatur* 30, 252–327.
- UNTERMANN, JÜRGEN. 2000. *Wörterbuch des Oskisch-Umbrischen*. Heidelberg: Winter.
- VAN WINDEKENS, ALBERT J. 1976. *Le tokharien confronté avec les autres langues indo-européennes*, Vol. 1: *La phonétique et le vocabulaire*. Louvain: Centre International de Dialectologie Générale.

- VAN WINDEKENS, ALBERT J. 1986. *Dictionnaire étymologique complémentaire de la langue grecque: nouvelles contributions à l'interprétation historique et comparée du vocabulaire*. Louvain: Peeters.
- de VRIES, JAN. 1962. *Altnordisches etymologisches Wörterbuch*. Leiden: Brill.
- VYČICHL, WERNER. 1983. *Dictionnaire étymologique de la langue copte*. Leuven-Paris: Peeters.
- WACKERNAGEL, JACOB. 1934. Indoiranica: 13. ai. *gr̥smá*-. KZ 61, 190–208, spec. 197–98.
- WALDE, ALOIS & HOFMANN, J.B. 1938–54. *Lateinisches etymologisches Wörterbuch*, I-II. Heidelberg: Winter.
- WICHMANN, YRJÖ. 1987. *Wotjakischer Wortschatz*. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- WITCZAK, KRZYSZTOF T. 2003. *Indoeuropejskie nazwy zbóż*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- WITCZAK, KRZYSZTOF T. 2005. *Język i religia Luzytanów*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- WOOD, FRANCIS A. 1932. Some Germanic etymologies. *Language* 8, 213–214.
- X XELIMSKIJ, EVGENIJ A. 1976. O sootvetstvijaŭ ural'skix *a*- i *e*- osnov v tazovskom dialekte sel'kup-skogo jazyka. *Sovetskoe finnougrovedenie* 1976, 113–132.
- ZAVARONI, ADOLFO. 2003. Etr. *ana*, lat. *ānus*, *annus*, got. *aþn*, germ. *ansi-. *IF* 108, 223–247.
- ZAVARONI, ADOLFO. 2004. Osco *acun*- 'anno' ed i termini italici da **h₂e(n)k*-, **h₂e(n)g*- 'biegen'. *IF* 109, 250–268.
- ZINKO, CHRISTIAN. 2001. Bemerkungen zu einigen hethitischen Pflanzen und Pflanzennamen. In: *Akten des IV. Internationalen Kongresses für Hethitologie* (Würzburg, Oktober 1999), ed. Gernot Wilhelm. Wiesbaden: Harrassowitz (Studien zu den Boğazköy-Texten, Bd. 45).

INDO-EUROPEAN YEAR (Part 2)

The Indo-European terminology designating „year“ and its seasons can be summarized in the following table:

Indo-European term	Internal etymology	Hypothetical external parallels
* <i>uet</i> -(<i>es</i> -) year > old; yearling		Berb. * <i>ā-watāy</i> year Eg. <i>wij</i> be old Alt. * <i>ōt</i> ' è old
* <i>sen</i> (<i>o</i>)- year > old		Sem. * <i>šan</i> -(<i>at</i> -) year WCh. * <i>wasin</i> year Dr. <i>cēn</i> - old
* <i>H₁iēr</i> (<i>o</i>)-/ <i>H₁iōr</i> (<i>o</i>)- season of a year		Sem. * <i>ṛayyar</i> - May Berb. * <i>Hay(y)ūr</i> moon/month
* <i>H₂em</i> -(<i>es</i> -) part of a year > time		Sem. * <i>ām</i> - year / time Ural. * <i>oma</i> old
* <i>g^heim</i> -/ <i>g^hiem</i> - winter		Ethio-Sem. * <i>gaym</i> - fog /// Sm. <i>ke</i> winter
* <i>ues</i> - <i>r</i> / <i>ues</i> - <i>n</i> ^o spring	* <i>ues</i> - grass	
* <i>sem</i> - <i>eH</i> -/ <i>sm̄</i> - <i>H</i> - summer < half-year?	* <i>sēmi</i> - half	Eg. <i>šmw</i> summer Sem. * <i>šāmas</i> - sun
* <i>H₁es</i> (<i>H₂)-<i>r</i> / <i>H₁os</i>(<i>H₂)-<i>n</i>^o autumn</i></i>	* <i>H₁ēs</i> <i>H₂-r</i> / <i>H₁(e)s</i> <i>H₂-n</i> ^o blood	

Václav Blažek
 Ústav jazykovědy a balistiky
 Filozofická fakulta Masarykovy univerzity
 602 00 Brno
 e-mail: blazek@phil.muni.cz